

Ionuț BORLAN

AMÂNAREA APLICĂRII PEDEPSEI ÎN TEORIA ȘI PRACTICA DREPTULUI PENAL

Universul Juridic
București
-2017-

Cuprins

Abrevieri	9
Prefață	11
Capitolul I. Considerații cu caracter introductiv	13
§1. Conceptul de individualizare	13
§2. Evoluția individualizării – de la origini până în prezent	15
§3. Aspecte de drept comparat	21
Capitolul al II-lea. Amânarea aplicării pedepsei ca mijloc de individualizare judiciară a pedepsei	29
<i>Secțiunea 1. Înțelegerea instituției .....</i>	<i>29</i>
§1. Noțiune și aplicabilitate	29
§2. Natura juridică a amânării aplicării pedepsei	39
§3. Consecințele naturii juridice a amânării aplicării pedepsei	46
<i>Secțiunea a 2-a. Raportul amânării aplicării pedepsei cu alte instituții de drept penal și procesual penal .....</i>	<i>55</i>
§1. Raportul cu acordul de recunoaștere a vinovăției	55
§2. Raportul cu pedepsele complementare și pedeapsa accesorie	59
§3. Raportul cu cauzele de înlăturare a răspunderii penale	68
§4. Raportul cu cauzele de înlăturare sau modificare a executării pedepsei	72
§5. Raportul cu cauzele de înlăturare a consecințelor condamnării	78
Capitolul al III-lea. Condițiile amânării aplicării pedepsei	80
<i>Secțiunea 1. Analiza îndeplinirii condițiilor .....</i>	<i>80</i>
§1. Aspecte generale	80
§2. Condițiile obiective de amânare a aplicării pedepsei	82
§3. Condiția subiectivă de amânare a aplicării pedepsei	109
§4. Legea penală mai favorabilă	123

Secțiunea a 2-a. Disponerea amânării aplicării pedepsei în lipsa îndeplinirii condițiilor	126
§1. Aspecte generale	126
§2. Infracțiunea de abandon de familie	128
§3. Infracțiunea de împiedicare a accesului la învățământul general obligatoriu	133
Capitolul al IV-lea. Supravegherea persoanei față de care s-a dispus amânarea aplicării pedepsei	135
Secțiunea 1. Considerații generale	135
§1. Noțiunea de supraveghere sau probațiune	135
§2. Organele abilitate de lege să realizeze supravegherea	137
§3. Termenul de supraveghere	139
Secțiunea a 2-a. Măsurile de supraveghere și obligațiile persoanei supravegheate	142
§1. Aspecte comune	142
§2. Măsurile de supraveghere	143
§3. Obligațiile persoanei supravegheate	146
Capitolul al V-lea. Revocarea amânării aplicării pedepsei	171
Secțiunea 1. Noțiune și natură juridică	171
Secțiunea a 2-a. Cazurile de revocare	172
§1. Revocarea obligatorie	172
§2. Revocarea facultativă	206
Secțiunea a 3-a. Efectele revocării	213
§1. Revocarea în cazul nerespectării măsurilor de supraveghere, al neexecutării obligațiilor stabilite ori al neîndeplinirii obligațiilor civile	213
§2. Revocarea în cazul săvârșirii unei noi infracțiuni	216
§3. Dezincriminarea infracțiunii care a atras revocarea amânării aplicării pedepsei	219
Capitolul al VI-lea. Anularea amânării aplicării pedepsei	221
§1. Noțiune și condiții	221
§2. Efectele anulării amânării aplicării pedepsei	234

Capitolul al VII-lea. Efectele amânării aplicării pedepsei	247
<i>Secțiunea 1. Condițiile producerii efectelor</i>	247
<i>Secțiunea a 2-a. Efectele imediate și efectele definitive</i>	252
§1. Efectele imediate.....	252
§2. Efectele definitive.....	260
Concluzii	265
Bibliografie	269

CAPITOLUL I

Considerații cu caracter introductiv

§1. Conceptul de individualizare

Săvârșirea de către o persoană a unei fapte prohibite de lege, căreia statul român, în virtutea dreptului său de suveranitate, îi asociază sancțiuni penale, dă naștere unui raport juridic de drept penal între făptuitor și societate. Prin urmare, aceasta antrenează angajarea răspunderii penale a făptuitorului, ca element al acestui raport juridic, care implică dreptul și obligația principială a statului¹, reprezentat prin organele sale competente, de a stabili și aplica o pedeapsă² sau o altă sancțiune de natură penală *în conformitate cu împrejurările în care s-a comis infracțiunea și cu persoana făptuitorului* și, în mod corelativ, implică obligația acestuia din urmă de a suporta sancțiunea aplicată, toate acestea în conținutul și limitele prevăzute de lege. În acest sens, s-a arătat că restabilirea ordinii publice care a fost tulburată prin infracțiune este de interes public³.

Realizarea conformității pedepsei cu gravitatea faptei penale comise și pericolozitatea infractorului este necesară în vederea atingerii scopului pedepselor. În acest context, subliniem că scopul pedepsei variază în funcție de doctrina adoptată și implementată în sistemul de

---

¹ Tragerea la răspundere penală de către instanță este, în principiu, obligatorie. Pentru detalii, a se vedea G.Gr. Theodoru, *Tratat de drept procesual penal*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 95. Prin excepție, în aplicarea principiului oportunității, este reglementată posibilitatea procurorului de a renunța la urmărirea penală, cu confirmarea ulterioară a judecătorului de cameră preliminară, în cazurile și condițiile prevăzute de art. 318 C. pr. pen.

² I. Mircea, *Temeiul răspunderii penale*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1987, p. 167.

³ Tr. Pop, *Drept procesual penal. Partea introductivă*, vol. I, Tipografia Națională, Cluj, 1946, p. 11.

drept la care ne raportăm. De pildă, doctrina clasică a utilității sociale, dezvoltată de Cesare Beccaria și Jeremy Bentham, justifică pedepsele în baza efectelor pe care le generează, astfel de efecte fiind: descurajarea generală, descurajarea specială, reeducarea și imposibilitatea comiterii de noi infracțiuni cât timp infractorul este încarcerat¹.

În egală măsură, în literatura de specialitate s-a arătat că „scopul pedepselor nu este de a tortura sau de a provoca suferință unei ființe înzestrată cu simțire, așa cum nu este nici acela de a anula o infracțiune deja comisă”². În același sens, potrivit art. 4 din Legea nr. 254/2013³, pedepsele și măsurile privative de libertate se execută în condiții care să asigure respectarea demnității umane.

În practica judiciară, conformitatea sancțiunii penale cu fapta săvârșită și periculozitatea infractorului se realizează în mod efectiv în cursul procesului de individualizare judiciară⁴. Individualizarea judiciară este, așadar, o operațiune logico-juridică realizată de instanța de judecată la finalul unei cauze penale și presupune aprecierea gradului de pericol social al infracțiunii săvârșite și infractorului, precum și alte criterii prevăzute de lege⁵, în urma luării în considerare a tuturor probelor administrate, în vederea stabilirii, aplicării și executării unei pedepse drepte⁶, prin care să se asigure îndeplinirea justiției penale. În consecință, ea va fi precedată de constatarea că fapta există, a fost săvârșită de inculpatul trimis în judecată, constituie infracțiune, precum și, în mod evident, de stabilirea încadrării juridice corecte a faptei comise.

¹ A se vedea G.P. Fletcher, *Basic concepts of criminal law*, Oxford University Press Inc., United States of America, 1998, p. 30 și urm.

² C. Beccaria, *Despre infracțiuni și pedepse* (traducere din limba italiană), Ed. Humanitas, București, 2007, Cap. § XII, p. 97.

³ Publicată în M. Of. nr. 514 din 14 august 2013.

⁴ Individualizarea judiciară o putem regăsi alături de cea legală și cea administrativă. Toate aceste trei forme sunt operațiuni prin care urmărește realizarea scopului pedepsei. A se vedea și V. Pașca, *Curs de drept penal. Partea generală*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 36.

⁵ Desigur că prevenția generală și retribuția, fiind scopuri adiacente, nu pot constitui criterii de individualizare, nefiind prevăzute nici în cuprinsul art. 74 C. pen. privind criteriile generale de individualizare.

⁶ J. Grigoraș, *Individualizarea pedepsei*, Ed. Științifică, București, 1969, p. 83.

§2. Evoluția individualizării – de la origini până în prezent

Din punct de vedere istoric, în condițiile în care aplicarea unei pedepse era justificată în temeiul doctrinei clasice, care presupunea pedepsirea infractorului pe unicul considerent că a avut o voință liberă și a acționat în detrimentul normelor juridice¹, era firesc să nu existe o etapă a individualizării judiciare a pedepsei. Mai departe, curentul neoclasic, întemeiat pe voința relativ liberă a infractorului, apărut în prima jumătate a secolului al XIX-lea, a impus fixarea prin lege a unor limite minime și maxime între care să se poată stabili și aplica o pedeapsă².

Începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, problema individualizării a prins contur odată cu apariția noțiunii de „individualizare a pedepselor” și cu publicarea unei lucrări a francezului Raymond Saleilles³ care a devenit repede celebră⁴. Această etapă marchează trecerea de la doctrina clasică (cu corectivul neoclasic) la cea pozitivistă⁵ – ca justificare a aplicării unei pedepse. În temeiul acesteia din urmă, atenția a fost centrată preponderent asupra per-

¹ Acesta este scopul pur retributiv al pedepsei.

² Șt. Daneș, V. Papadopol, *Individualizarea judiciară a pedepselor*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 25 și urm. Astfel, Codul penal de la 1864 a prevăzut în conținutul textelor de incriminare limite legale de stabilire a pedepsei. De pildă, infracțiunea de amenințare era pedepsită cu închisoare de la unu la 2 ani și amendă de la 100 la 5.000 de lei (art. 236). Tot astfel, înainte de Codul penal de la 1864, în Moldova era în vigoare Codul penal de la 1826, iar în Muntenia Condica criminală, aceasta din urmă prevăzând, de pildă, pedeapsa cu închisoare și muncă de la 2 ani și 6 luni până la 5 ani pentru infracțiunea de tănuire (art. 51). Pentru detalii, a se vedea P. Ionescu-Muscel, *Istoria dreptului penal român*, Ed. Revista pozitivă penală și penitenciară, București, 1931, p. 141.

³ R. Saleilles, *L'individualisation de la peine*, ed. a 2-a, Ed. Alcan, Paris, 1909.

⁴ L.V. Lefterache, *Drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 486.

⁵ Nașterea doctrinei coincide și cu apariția unor lucrări de specialitate în Italia: Cesare Lombroso, *L'Uomo delinquente*, 1876; Enrico Ferri, *Sociologia criminale*, 1881 și Rafeale Garofalo, *Il delitto naturale*, 1885. Aceasta prezintă caracteristica principală de a exprima o poziție centrată asupra persoanei infractorului și a pericolozității sale. Astfel, ceea ce a contat nu era decât utilitatea sancțiunii, iar pe cale de consecință s-a ajuns ca între pedepse și măsuri de siguranță să nu mai existe nicio deosebire esențială. În acest sens, a se vedea și Șt. Daneș, V. Papadopol, *op. cit.*, pp. 27-31.

Respect pentru oameni și cărți

soanei infractorului, iar mai puțin a faptei săvârșite¹, susținându-se existența unei distincții între „infractor” și „omul normal” din punct de vedere fizic, psihic și biologic². În mod firesc, aceasta a determinat apariția sentințelor indeterminate, conform cărora infractorul este condamnat să execute pedeapsa, fără însă ca aceasta să fie limitată în timp. Eliberarea lui depindea exclusiv de vindecarea sa completă, ceea ce se realiza treptat. În mod evident, având atenția concentrată asupra vindecării sale, scopul pedepsei tinde să nu mai fie pur retributiv, ci să aibă în vedere reeducarea și reintegrarea socială a infractorului.

În forma sa actuală, dreptul penal reflectă eforturile liberale ale omenirii de a-l umaniza, care de-a lungul mai multor secole a fost utilizat în scopuri pur punitive, de intimidare și doar în beneficiul statului³. O astfel de contribuție a dus la dezvoltarea principiului umanismului, ca principiu de drept penal. Acesta presupune ca întreaga reglementare să aibă în vedere interesele fundamentale ale omului, recunoașterea infractorului ca ființă umană, în vederea respectării demnității, a drepturilor și libertăților sale și libera dezvoltare a personalității umane⁴ [art. 1 alin. (3) din Constituție]. În acest context, stabilirea și aplicarea unei pedepse de o gravitate mult superioară faptei comise și periculozității infractorului, atrage încălcarea atât a principiului individualizării, cât și al umanismului⁵. Sub acest aspect, în Germania pedeapsa cu închisoarea a fost criticată pe considerentul că desocializează și nu asigură recuperarea morală, psihologică și

¹ P. Ionescu-Muscel, *Doctrina pozitivă penală*, Ed. Alfa, Iași, 2006.

² Pentru detalii, a se vedea I. Tanoviceanu, *Tratat de drept și procedură penală*, vol. I, ed. a 2-a, Ed. Curierul Judiciar, București, 1924, p. 65.

³ L. Jiménez de Asúa, *Principios de derecho penal. La ley y el delito*, Ed. Abeledo Perrot, Buenos Aires, 1945, p. 32. În România, de exemplu, abia odată cu intrarea în vigoare a Codului penal de la 1864 s-a renunțat la pedeapsa constând în aplicarea de lovituri cu biciul sau nuiaua.

⁴ În acest sens, a se vedea: F. Streteanu, *Tratat de drept penal. Partea generală*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 97; C. Mitrache, Cr. Mitrache, *Drept penal român*, ed. a 6-a, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 45; C. Sima, *Drept penal. Partea generală*, vol. I, Ed. Hamangiu, București, 2015, p. 8.

⁵ Mai mult, depășirea limitelor legale de pedeapsă atrage posibilitatea formulării unui recurs în casație, în temeiul art. 438 alin. (1) pct. 12 C. pr. pen. A se vedea și ICCJ, s. pen., dec. nr. 63/RC/2016, pe www.scj.ro.

socială a delincentului¹. În consecință, s-a impus găsirea unor metode alternative executării pedepselor în regim de detenție, atunci când se apreciază ca fiind necesare și suficiente.

Pe fondul doctrinei pozitivistice au început căutările pentru modalități alternative pedepselor privative de libertate. S-au dezvoltat, astfel, două noi instituții: probațiunea în sistemul de drept anglo-saxon și modalitatea franco-belgiană a suspendării executării pedepsei². Pe cale de consecință, aplicarea acestor instituții a fost supusă principiului individualizării judiciare, prin prisma căruia judecătorul cauzei avea îndatorirea de a evalua criteriile de individualizare în vederea stabilirii în concret a modalității în care urma să se aplice ori să se execute sancțiunea penală.

Sistemul de probațiune anglo-saxon a apărut pentru prima dată în Anglia, începând cu secolul al XIII-lea, și presupunea, pe de o parte, lăsarea în libertate a infractorului pe o anumită perioadă de timp, în care acesta era obligat să respecte anumite condiții impuse de instanță și, pe de altă parte, amânarea pronunțării condamnării³.

La polul „opus”, ideea instituției suspendării executării pedepsei au avut-o pentru prima dată juriștii belgieni și francezi, dar a fost pusă în aplicare mai întâi în Belgia⁴.

Diferența dintre aceste două instituții la acel moment era că, pe de o parte, în timp ce probațiunea anglo-saxonă implica supravegherea conduitei infractorului pentru a se asigura reintegrarea lui în societate, instituția suspendării implica lăsarea acestuia în libertate nesupravegheată. Pe de altă parte, în cazul probațiunii era suspendată chiar pronunțarea hotărârii de condamnare, în timp ce în cazul suspendării executării, după cum îi spune și numele, era suspendată numai executarea pedepsei care a fost deja aplicată, ajungându-se, în mod firesc, la pronunțarea soluției de condamnare⁵.

---

¹ F.O. Muțiu, *Instituția amânării aplicării pedepsei din perspectiva Proiectului noului Cod penal*, în Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu”, *Dreptul românesc în contextul exigențelor Uniunii Europene*, Ed. Hamangiu, București, 2009, p. 662.

² J. Pradel, *Droit pénal comparé*, Ed. Dalloz, Paris, 1995, p. 569; S. Mir Puig, *Derecho penal. Parte general*, ed. a 9-a, Ed. Reppertor, Barcelona, 2011, p. 703.

³ D.M. Bulancea, M.B. Bulancea, *Alternative ale detenției în dreptul comparat*, în *Dreptul nr. 2/2007*, p. 191.

⁴ I. Oancea, *Drept execuțional penal*, Ed. All, București, 1998, p. 191.

⁵ D.M. Bulancea, M.B. Bulancea, *op. cit.*, p. 192.

În România, căutările pentru soluțiile alternative privării de libertate au început odată cu secolul al XX-lea¹, până atunci singura modalitate acceptată în dreptul penal român fiind executarea în regim de detenție². Soluția găsită a fost instituția suspendării condiționate, reglementată pentru prima dată în Codul penal de la 1936³ sub denumirea *suspendarea executării pedepsei* (art. 65), întrucât în Codul penal de la 1864 nu au existat mijloace specifice de individualizare a executării pedepsei⁴. Reglementarea suspendării a fost inspirată din legea franceză din 26 martie 1891, cu modificările din 28 iunie 1904 și 24 ianuarie 1923, și din dispozițiile Codului transilvănean (art. 1-7 din Legea XXXVI din 1908, numită *Novela penală*)⁵. Odată cu adoptarea Codului penal de la 1936 și reglementarea suspendării executării pedepsei, a fost instituită și liberarea condiționată⁶, având natura juridică a unui mijloc de individualizare administrativă a executării pedepsei.

În continuare, Codul penal din 1969, prin dispozițiile sale, reflectă tendințele de umanizare din ce în ce mai mult a dreptului penal, prin punerea la dispoziția judecătorului a unor largi posibilități de individualizare a pedepsei⁷, prin care să se asigure respectarea principiilor de drept penal, precum și drepturile și libertățile fundamentale ale omului consfințite prin Constituție⁸.

---

¹ M. Basarab, V. Pașca, Gh. Mateuț, C. Butiuc, *Codul penal comentat. Partea generală*, vol. I, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 410.

² I. Oancea, *op. cit.*, p. 50.

³ Până atunci instituțiile suspendării executării pedepsei și liberării condiționate erau aplicate doar în Transilvania prin Legea XXXVI din 1908 care a modificat Codul transilvănean (art. 1-7 și art. 48 și urm.).

⁴ De altfel, chiar expunerea de motive a anteproiectului Codului penal de la 1936 a arătat că „dacă responsabilitatea, în acest proiect, constituie fundamentul pedepsei, ideia de individualizare devine criteriu de aplicare a unei asemenea pedepse”, apud P. Ionescu-Muscel, *Istoria dreptului penal român, precit.*, p. 189.

⁵ C.G. Rătescu, H. Aznavorian, I. Ionescu-Dolj, Tr. Pop, I.Gr. Periețeanu, M.I. Papadopolu, V. Dongoroz, N. Pavelescu, *Codul penal Carol al II-lea. Partea generală, adnotat*, vol. I, Ed. Librăriei Socec & Co., București, 1937, p. 156.

⁶ Art. 41-44 C. pen. Carol al II-lea.

⁷ I. Fodor, Comentariu în V. Dongoroz (coordonator) și colaboratorii, *Explicații teoretice ale Codului penal român*, vol. II, Ed. Academiei, București, 1970, p. 13.

⁸ De pildă, art. 52 alin. (2) C. pen. anterior prevedea că *executarea pedepsei nu trebuie să cauzeze suferințe fizice și nici să înjosească persoana condamnatului*.

Sub aspectul mijloacelor de individualizare, din reglementarea Codului penal Carol al II-lea au fost păstrate atât suspendarea executării pedepsei (denumită *suspendarea condiționată a executării pedepsei*), cât și liberarea condiționată. Pe lângă acestea, au fost introduse instituții noi, precum executarea pedepsei într-o unitate militară disciplinară, iar altele au fost adoptate ulterior. De pildă, executarea pedepsei închisorii la locul de muncă a fost introdusă în legislația noastră prin Legea nr. 6/1973¹, prin modificarea Codului penal (la momentul respectiv numindu-se *muncă corecțională*), fiind tot o formă de executare a pedepsei în stare de libertate, pe durata pedepsei închisorii la care a fost condamnat inculpatul, specifică legislațiilor din fostele state socialiste².

O altă formă de individualizare judiciară a executării pedepsei, care a fost reglementată sub imperiul Codului penal din 1969, este suspendarea executării pedepsei sub supraveghere, adoptată prin Legea nr. 104/1992³, odată cu modificarea Codului penal. Diferența acesteia față de suspendarea condiționată consta în simplul fapt că persoanei condamnate i se impunea respectarea anumitor obligații și măsuri de supraveghere pe parcursul perioadei de probă.

Însă, odată cu intrarea în vigoare a Codului penal actual (01.02.2014), adoptat prin Legea nr. 286/2009⁴, s-a renunțat la modalitățile de executare a pedepsei la locul de muncă, precum și într-o închisoare militară. Dintre modalitățile de executare a pedepsei închisorii prevăzute în Codul penal anterior, a fost păstrată suspendarea executării pedepsei sub supraveghere, fiind însă modificată în mod substanțial sub aspectul condițiilor de aplicare și efectelor, precum și liberarea condiționată, modificată și completată.

Dorința legiuitorului ca organele de drept public să se implice mai mult în resocializarea infractorului și împiedicarea ori prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni pe parcursul perioadei de încercare/supraveghere a condus la renunțarea la suspendarea condi-

¹ Publicată în B. Of. nr. 49 din 6 aprilie 1973.

² F. Streteanu, R. Moroșanu, *Instituții și infracțiuni în noul Cod penal*, București, 2010, p. 196.

³ Publicată în M. Of. nr. 244 din 1 octombrie 1992.

⁴ Publicată în M. Of. nr. 510 din 24 iulie 2009.